

2025-03-06

Justitiedepartementet

RIOs remissvar på betänkandet Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter (SOU 2025:2)

Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) inkommer härmed med yttrande över betänkandet Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter (SOU 2025:2).

RIO är en ideell förening för Sveriges 113 folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor.

Inledande kommentarer

Kommittén har bland annat haft att bedöma om det bör införas utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten i förhållande till kriminella sammanslutningar och lämna de förslag till grundlagsändringar som den bedömer är motiverade.

RIO begränsar sitt yttrande till de delar av betänkandet som gäller grundlagsskyddet för föreningsfriheten i förhållande till kriminella sammanslutningar (avsnitt 8).

Enligt bestämmelsen i 2 kap. 21 § regeringsformen (RF) får begränsningar av föreningsfriheten endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

Kommittén föreslår att ett nytt begränsningsändamål ska införas i 2 kap. 24 § RF, när det gäller sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning. Begränsningen ska göra det möjligt att begränsa föreningsfriheten när det gäller sådan allvarlig brottslighet som kriminella nätverk ägnar sig åt. Med allvarlig brottslighet avses i detta sammanhang främst brottslighet som utmanar grundlagsskyddade värden eller statens våldsmonopol och därför kan sägas vara systemhotande. Det nya begränsningsändamål som kommittén föreslår ska inte påverka tillämpningen av de allmänna kraven på fri- och rättighetsbegränsande lagstiftning som följer av 2 kap. 21 § RF.

RIOs synpunkter

Många folkhögskolor drivs av och har föreningar som huvudmän. De blir därmed berörda av förslaget om att göra det möjligt att begränsa föreningsfriheten när det gäller sådan allvarlig brottslighet som kriminella nätverk ägnar sig åt. Under förutsättning att detta nya begränsningsändamål verkligen inte i övrigt påverkar föreningsfriheten negativt, har RIO inget att erinra mot förslaget.

Regeringen har i sin skrivelse Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet angett att den organiserade brottsligheten är systemhotande och bland annat utgör ett hot mot civilsamhället (skr. 2023/24:67 s. 3). Rörelsefolkhögskolor, men även utbildningsformen i sig, är en del av civilsamhället och den organiserade brottsligheten kan därför anses vara ett hot mot folkhögskolan och dess samhällsviktiga verksamhet.

RIO vill dock i sammanhanget framhålla vikten av en omfattande föreningsfrihet för ett demokratiskt samhälle. Demokrativillkor för statliga bidrag kan vara ett verktyg för att det offentliga ska kunna känna tillit till civilsamhället, inklusive folkhögskolan. Som noteras i betänkandet Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) är de statliga bidragen till det civila samhällets organisationer motiverade av att civilsamhället, inklusive folkhögskolan, fyller samhällsnyttiga funktioner.

Folkhögskolans samhällsnyttiga funktion är bland annat att utbildningsformen bidrar till att stärka den svenska demokratin och utgör ett fundament för aktiva samhällsmedborgare, deltagande och inkludering. På folkhögskolan finns plats för möten, över kursgränser och mellan olikheter, vilket är ett av utbildningsformens kännetecken som gör den framgångsrik när det gäller demokratisk utveckling. Historiskt var folkhögskolan också betydelsefull för demokratins genombrott i Sverige.

Det är angeläget med åtgärder som gör att allvarlig brottslighet som kriminella sammanslutningar ägnar sig åt inte utgör ett hot mot civilsamhället och folkhögskolan. Sådana åtgärder, som utökade möjligheter till begränsning av föreningsfriheten, ska inte påverka föreningsfriheten negativt i övrigt.

Anna Ekström

Ordförande

Olle Westberg

Generalsekreterare